Prof.dr Nedžad Bašić, redovni profesor, naučni savjetnik Evropskog defendologija centra, Banja Luka

POSLUŠNOST I POBUNA HOMO SAPIENSA (I)

„Samo sloboda definiše osobu u totalitetu“ (J.P. Sartre)

Na samom početku 21 stoljeća s jedne strane čuje se snažan eho poziva na poslušnost, dok s druge strane čujemo slabašan eho poziva na pobunu. Kako poziv na poslušnost homo sapiensa podrazumijeva odricanje od odgovornosti (slobode) i dobijanje privilegija, to ga čini sve privlačnijim, dok poziv na pobunu nosi egzistencijalnu tjeskobu i rizik, što ga čini manje komfornim i atraktivnim za homo sapiensa.

Prve naznake u kom pravcu bi homo sapiens mogao koračati u ovom stoljeću dolaze s masovnim jačanjem autoritarnog naci-populizma koji demonstrira svoju ideologiju brutalnim masovnim protjerivanjem stanovništva, neselektivnim ubijanjem djece i žena, masovnim izgladnjivanjem i oduzimanjem prava na jednakost i slobodan život čovjeka, stvarajući time globalno osjećanje anksioznosti i nemoći. U stanju strahu i nemoći homo sapiens je sklon da se povlači iz javnog prostora što ga ostavlja bez odgovornosti i integriteta sa čime se kruni njegova moć pobune, što poslušnost čovjeka prema populističkom autoritarnom nacionalizmu čini sve izvjesnijom. Gubljenje odgovornosti i integriteta učinit će moralnu svijest homo sapiensa i suviše fluidnom (nemoćnom) da se odupre pozivu autoritarnog populizma na poslušnost. Bez mašte i svijesti, tanka i slaba emocionalna reakcija čovjeka na sve brutalnije izazove autoritarnog populizma učinit će otpor (pobunu) liberalne demokracije prema demagoškom zavođenju autoritarnog nacionalizma neautentičnim, što će rezultirati izostankom bilo kakve reakcije na pojavu, širenje i jačanje populističkog ruralnog kiča i autoritarnog pritiska na slobodu homo sapiensa.

Zamagljene i pokidane veze između slobode i pobune učinit će čovjeka dezorijentiranim i nemoćnim da sagleda svrhu sopstvene angažiranosti protiv unutarnje destruktivnosti autoritarnog populizma. U toj praznini on više nije sposoban da spozna autentičnu povezanost autoritarnog naci-populizma sa nasiljem i razaranjem svega onog što bi moglo činiti život homo sapiensa smislenim. Ta duboka i tamna praznina između slobode i pobune koja se

ispriječila ispred homo sapiensa u 21 stoljeću učinit će ga sve sklonijim da prihvati bjekstvo od slobode i pobune, što će poslušnost prema autoritarnom naci-populizmu učiniti novim smislom njegovog življenja

Odbacivanjem slobode i pobune prestaju sve noćne more homo sapiensa. Prestaje osjećanje njegove krivnje i stida pred civiliziranim svijetom. Za njega masovna egzekucija djece, žena, starih i nemoćnih, razaranje bolnica, škola, uskraćivanje vode i hrane nevinim i nemoćnim, postaje fikcija i neka vrsta poezije u kojoj se sagledava neminovnost života takav kakav je, u kojem pobuna i sloboda nisu više stvarnost, ni svrha sami sebi. Zarobljen u svijetu autoritarne nacionalističke retorike homo sapiens odbacuje mogućnost susretanja sa drugim kulturama, drugim svijetovima, drugim ljudima. On traga za arhajskim davno izgubljenim svijetom u kojem kralj (vladar) i bog (crkva) neprikosnoveno vladaju čovjekom, njegovim željama, snovima i mislima, u kojima nema mjesta za bilo kakvo samopreispitivanje. U tom arhaičnom svijetu autoritarnog naci-populizma „ono što je blisko postaje beskrajno udaljeno, a ono što je izgledalo daleko čini se bliskim“.

Na toj ideološkoj platformi stvara se nova scenografija svijeta u 21 stoljeću. Da li je ta scenografija moguća i kako promjeniti optiku gledanja svijeta u ovom stoljeću ostaje glavni zadatak koji se postavlja pred svakog slobodnog mislećeg intelekualca. U vremenima kada se najteži zločini dešavaju pred njegovim očima, pisati i govoriti o nečem što ne dotiče odgovornost čovjeka za počinjeni zločin i pobunu protiv zločina, ne znači ništa drugo do otvaranje prostora da se sam zločin učini identitetom homo sapiensa. Ako slobodan čovjek ne reaguje na adekvatan način onda kad je vrijeme za to, to pokazuje nedostatak njegove mašte i pažnje što je podjednako opasno kao da je namjerno izvršio zločin. Sa ovom idejom koju je formulirala Hana Arent definitivno je zatvorena mogućnost izbjegavanja odgovornosti čovjeka za zločine koji se dešavaju ispred njega.